

RELIGIJA STAROG EGIPTA I GRČKE

Mijatović, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:498330>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU**

ZAVRŠNI RAD

Osijek, rujan 2018.

Iva Mijatović

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU**

ZAVRŠNI RAD

RELIGIJA STAROG EGIPTA I GRČKE

Osijek, rujan 2018.

Iva Mijatović

ODJEL ZA KULTUROLOGIJU

ZAVRŠNI RAD

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Religija

Znanstvena grana: Religija

Prilog:

Izrađeno:

Primljeno:

MENTOR:

Doc. dr. sc. Ivica Šola

KOMENTOR:

Mj:

Broj priloga:

PRISTUPNIK:

Iva Mijatović

Mentor:

Doc. dr. sc. Ivica Šola

Predsjednik Odbora za završne

i diplomske ispite:

Izv. prof. art. dr. sc. Saša Došen

SADRŽAJ

SAŽETAK

SUMMARY

1. UVOD Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.

2. EGIPATSKA RELIGIJA..... Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.

2.1. OBIČAJI I ŽIVOT POSLIJE SMRTI 4

2.2. EGIPATSKA BOŽANSTVA I POSTANAK SVIJETA Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.

2.2.1. Tumačenje svijeta iz Hemiopolisa..... 7

2.2.2. Tumačenje svijeta iz Hermopolisa 8

2.2.3. Tumačenje svijeta iz Memfisa 9

2.2.4. Stvaranje ljudskog roda 9

2.3. MIT O OZIRISU..... 10

2.4. TEKSTOVI PIRAMIDA..... 11

2.5. TEKSTOVI SARKOFAGA..... 12

2.6. KNJIGA MRTVIH – „KNJIGA ZA POKOJNIKA“ 12

3. GRČKA RELIGIJA 1 Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.

3.1. OLIMPIJSKI BOGOVI 1 Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.

3.1.1. Zeus 1 Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.

3.1.2. Atena 19

3.1.3. Apolon 20

3.1.4. Afrodita..... 20

3.2. Junaci..... 21

3.3. Heraklo 22

4. ZAKLJUČAK 24

LITERATURA..... Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.

SAŽETAK

Ovaj završni rad obrađuje temu grčke i egipatske religije. Obuhvatit će mitove i vjerovanja od kojih su mnoga prenesena narodnom predajom, a mi ih poznajemo u obliku onoga trenutka kada su zapisana. Osvrnut ćemo se i na svakodnevicu življenja ljudi toga vremena, ali i njihove običaje. Ove dvije velike civilizacije staroga doba, ostvarile su veliki značaj na razvoj čovječanstva, ali i trag o prijašnjem sustavu božanstava , vjerovanja , rituala te mitova, a njihove građevine i danas nailaze na divljenje modernog čovjeka.

Egipatska religija usko je vezana uz totem , a naglasak je stavljen na zagrobni život. Piramide , po kojima je ova zemlja prepoznatljiva, zapravo su grobnice kraljeva , a ostavljaju dojam tajanstvenosti . Faraon je predstavljao vrhovnog svećenika , te je zemlja bila izrazito razvijena i moćna u to doba.

Grčka religija svoje utočište je našla na mediteranu. Stare legende ispisane su u Homerovim djelima , a ljudska sudbina ovisila je o volji bogova. Sjedište bogova bila je planina Olimp te je svaki grad imao svoje božanstvo koje je štovano. Žrtvovanje, molitve, svetkovine , ceremonije i sportske igre bila su glavna obilježja antičke civilizacije .Svetišta su bila mali hramovi , a bogovi su prožimali sve sfere ljudskog života.

Ključne riječi : religija, Egipat, Grčka, mitovi, božanstva

SUMMARY

This final paper deals with the theme of Greek and Egyptian religions. It will cover myths and beliefs, many of which have been passed on by popular surrender, and we know them in the form of the moment they are written down. We will also recall the everyday life of people of that time, as well as their customs. These two great civilizations of the ancient times have had a great significance for the development of mankind, but also a trace of the former system of deities, beliefs, rituals and myths, and their structures still today come to the admiration of a modern man.

Egyptian religion is closely related to the totem, and the emphasis is placed on the afterlife. The pyramid, by which this land is recognizable, are actually tombs of kings, leaving the impression of mystery. Pharaoh was a supreme priest, and the country was highly developed and powerful at that time.

Greek religion has found its refuge in the Mediterranean. Old legends were printed in Homer's works, and human destiny depended on the will of the gods. The seat of the gods was the mountain of Olympus, and each city had its own deity that was worshiped. Sacrifices, prayers, festivals, ceremonies, and sports games were the main features of ancient civilization. The parks were small temples, and the gods pervaded all spheres of human life.

1. UVOD

Jedno od najvažnijih dijela koje se bavi opisom Egipta jest *Histories* (Povijesti), koju je napisao grčki pisac Herodot. Iako je većinu podataka dobio od egipatskih svećenika, napisao je i vlastito viđenje religioznih običaja, svetkovine, upotrebu magije te mumifikaciju. Osvrnut ćemo se i na mitologiju, različita božanstva, ali i običaje. Budući da se mislilo za bogove kako žive u kipu njihova briga bila je svaki dan buditi, umivati i oblačiti kip. Posebnu brigu posvećivali su brizi tijela nakon smrti, a vještina se nazivala mumificiranje. Knjiga mrtvih stavljala se u sarkofag, odnosno lijes, a pokojnikova duša se vagala, te se morala nalaziti u ravnoteži kako bi ušla u kraljevstvo nebesko.

Zatim ćemo govoriti o grčkoj religiji kao polazištu zapadne kulture. Uz njihove doprinose u različitim spektrima poput jezikoslovlja, filozofije i prava, stvorili su i zapanjujuće likove bogova s ljudskim izgledom. Uvela je u priče životne i obiteljske drame iz božanskog života koje su i u današnje vrijeme prihvatljive. Pojedini priče koje su smatrane bitnima za shvaćanje njihove kulture, napisane su u sadržaju kako bi nam približile njihovo općenito poimanje svijeta. Smrt je prezirana i promatrana s određenim prezirom, ali i strahom. Za razliku od Egipćana, za Grke su mrtvi i podzemni svijet bili sasvim nebitni. Proricanje je bila vještina otkrivanja života i budućih događaja, a najpoznatije je bilo ono u Delfima.

2. EGIPATSKA RELIGIJA

Upoznajući Egipatsku prošlost, pruža nam se u upečatljiv dojam pristranosti vezan za mitove i religiju. Većina sačuvanog dolazi upravo iz oslikanih grobnica gdje dobivamo uvid u njihov svakodnevni život. Međutim, danas nije moguće prodrijeti u njihova najdublja razmišljanja jer su s vremenom religiozna uvjerenja i osjećaji počeli doživljavati promjene.

Na samim počecima drevnog Egipta, nailazimo na oblike toteizma, fetišizma, mnogoboštva i čarobnjaštva. Unatoč tome, postoji i mišljenje kako su religiozne misli ovog naroda bile usmjerene i na tradiciji štovanja jednoga boga, odnosno monoteizam. Čitanje različitih etičnih i mudrosnih spisa potvrđuje to mišljenje.

Rijeka Nil je odigrala veliku ulogu u svijetu Egipćana. Ona je bila glavna prometnica, a čamac glavno prometno sredstvo na različitim udaljenostima. Dakle, razmišljajući o bogu Sunca, stvarali su predodžbu o tome kako on svakoga dana putuje nebom na kojem postoji rijeka. Kada bi se spustila noć, bog Sunca (Ra) bi se spuštao na zapadni obzor i putovao čamcem po vodama podzemnog svijeta sve dok ujutro ponovno ne izađe na istok.

Zbog samog geografskog položaja i širine, možemo reći kako je sunčeva snaga istovremeno bila dobrodošla, ali za živote ljudi vrlo nepovoljna dok bi s druge strane, izostanak sunca tijekom hladnih pustinjskih noći predstavljao kontrast okoline. Prožetost dualizma u egipatskom načinu razmišljanja nailazi svoje korijene u različitim elementima: dan i noć, istok i zapad, pustinja i rijeka. Iako su to sve univerzalne mitološke teme, zbog same doline rijeke Nil, one su bile doživljavane na snažniji način.

U preddinastijsko vrijeme, mrtve su pokapali uz određene predmete koji su imali religiozno značenje. Najčešće su to bile figurice ženskog oblika pečene od gline i slonove kosti, komemorativni predmeti ili pak male figurice životinjskog oblika, koje su vrlo vjerojatno

predstavljale neko božanstvo. Također, bilo je vrlo rašireno vjerovanje u toteme koji su u većini slučajeva imali animalni oblik , a nešto rjeđe oblik biljke ili drugog prirodnog predmeta.

Rani stanovnici doline Nil živjeli su u odvojenim zajednicama na svojim područjima (grč. nomi). Svako je područje imalo svoj znak ili stijeg . Nomi su dobivali nazive po životinjama , a grupa bi izbrala ime one životinje koja je posjedovala određene osobine kojih su se bojali ili koje su poštovali. Pojedini simboli na stjegovima predstavljali su predmete koji su mogli imati fetišističke značajke , a sadržani su u obliku talismana ili amajlije te ga se štuje zbog njega samog, a ne njegovog vizualnog izgleda.

Različite su religije imale svoje vlastite bogove te su se kulturna mjesta razvijala oko njih , a određeno božanstvo je moglo poprimiti nacionalni značaj ako bi vladari područja postali nacionalni vladari. Uzmimo za primjer Horusa, božanstvo vladara iz Hierakonpolisa koje je dobilo viši status zbog njihovog političkog uspjeha sjedinjenja Egipta. Svećenici kulturnih centara, često su znali mijenjati postojeće tradicije kako bi učvrstili superiornost svojih lokalnih bogova iznad suparničkih.

Egipatska religija usredotočila se na kralja koji je i sam predstavljao božanstvo. Smatralo se kako je on sin boga Ra , odnosno živući Horus. Kralj (faraon) je bio posrednik u odnosu s bogovima kako bi se održao maat, odnosno božanski red zbog kojega su Egipćani imali mnoštvo rituala i pravila. On je ujedno predstavljao pojam istine , reda i sklada.

Dnevni ritual kojega je kralj morao izvoditi osobno. Međutim, kako on nije mogao biti u svim hramovima svakoga dana, mijenjao ga je svećenik kao njegov predstavnik. Ceremonija bi započinjala na putu do Kuće jutra gdje bi se obavljalo pročišćenje i oblačenje kralja . Ispred svetišta bila je pripremljena gozba na kojoj bi se prinosili darovi bogovima u obliku jela. Javnost tom događaju nije prisustvovala , iako je puk sudjelovao u raznim drugim svetkovinama tijekom godine . poput seda. Tada se obilježavao kraljevski jubilej posvećen tridesetogodišnjoj vladavini. Krunidba bi označila faraona kao vrhovnog vladara Gornjeg i Donjeg Egipta.

2.1. OBIČAJI I ŽIVOT POSLIJE SMRTI

Hram je obilježavao obitavalište bogova, a unutrašnje prostorije su bile ukrašene slikama na kojima se kralj klanja bogovima te im prinosti darove. Proučavajući egipatsku mitologiju i religiju dolazi do poteškoća u tumačenju likova koje su Egipćani simbolički upotrebljavali za ilustracije većeg broja različitih aspekata iste stvari. Tako je naprimjer, bog Sunca mogao biti prikazan u obliku sokola ili ljudskog bića. Međutim, ono što se štovalo bio je metaforički prikaz osobina i moći koje su ti simboli predstavljali. Kraljev status pojačavale bi prikazi u kojima ga bogovi blagoslivljaju, a on bi ujedno bio i Prvi prorok ili Vrhovni svećenik.

Glavni svećenik bi bio predstavljen kao faraonov izaslanik te ujedno i vladar neke od provincija kojih je u Egiptu bilo oko četrdeset. Drugi, viši svećenik bio je upravitelj hrama dok bi ostali bili zaduženi za proučavanje astronomije, podučavanje pisanja i prepisivanje religioznih tekstova.

Hramovi su bili oslobođeni plaćanja poreza. Pojedini kultovi su upravo zbog toga stjecali sve veću moć i bogatstvo, postajući rivali kralju. To najbolje ilustrira događaj za vrijeme vladavine Amenhotepa IV. Ehnatona koji je smanjio utjecaj Amonovih svećenika u Tebi koji su nakon njegove smrti odlučili uništiti većinu njegovih postignuća.

Egipćani su vjerovali kako se nakon smrti, život nastavlja u različitim oblicima. Kako bi se on nastavio u sličnom ovozemaljskom obliku, tijelo i duša moraju biti sačuvani. Da bi dobila vječni zagrobni život, osoba prvo mora dokazati svoju pobožnost. Očuvanje fizičkoga „ja“ postignuto je mumificiranjem tijela te polaganjem mumije u kovčeg unutar grobnice. Kod mnogih preddinastijskih ukopa, tijelo je očuvano prirodnim isušanjem kojemu je pogodovala klima i sterilni pijesak.

Kasnije je taj prirodni proces bio otežan zbog sve savršenijih struktura grobnica. Postupkom mumifikacije mozak i utroba su odstranjeni jer su ubrzavali proces raspadanja tijela. Sve zajedno je podvrgavano procesu dehidracije, koristeći prirodni produkt natrijeva karbonata i natrijeva bikarbonata. Zatim bi se tijelo mazalo smolom, uljima i mirodijama. Umatano u zavoje, mišićna

masa smanjivala, a tijelo bi se sastojalo uglavnom od kostiju i kože , dobivajući tako osnovne obrise. Kao oblik zaštite, na tijelo su se polagale amajlije .

Organi su se pažljivo obrađivali te pohranjivali u četiri kanopska (*canopic*) vrča koja su polagana uz pokojnika . Postupak je zahtijevao mnogo vještine jer je sve trebalo biti spremno za savršen zagrobni život. Sama riječ *canopic* , kojom se opisuju vrčevi, asocira na priču Kanopu , Menelajevom vodiču, koji je štovan u liku vrča s glavom. Zadaća četiri Horusova sina bila je zaštita *canopica* , a svaki od njih je bio zadužen za pojedini organ. Duamutef, kojega poznajemo u obliku šakala, čuvao je želudac; Hapi s glavom majmuna, pluća ; Imset, s ljudskom glavom , jetra ; a Kvebehsenuf, u obliku sokola, crijeva.

Tijekom ptolomejskog i rimskog razdoblja postalo je popularno mumificirati i životinje. Pronađena su prostrana groblja onih životinja koje je pojedini kult štovao. Tako su ibisi bili pokapani u Hermopolisu dok su mačke bile pokapane u Bubastisu. Nije razjašnjeno što se htjelo postići mumifikacijom životinja jer su kod većine mačaka utvrđeni prijelomi na vratu.

Egipćani su vjerovali da su ljudi sačinjeni od pet različitih elemenata : fizičko tijelo, ka, ba, ime i sjena. Kada bi nastupila smrt, ka je nastavljalo živjeti i dalje, trebalo je hranu i piće kao fizičko tijelo za vrijeme života. O tome bi se brinula obitelj pokojnika, donoseći piće i hranu u blizini grobnice . Taj postupak mogao se zamijeniti vizualnim prikazom prinošenja darova na grobnicama ili na lijesu, a vjerovalo se kako postoji određena čarobna sila koja slikovni prikaz može oživjeti.

Ba je prikazivao psihičke ljudske osobine te se često vezao uz pojam duše. Najčešće je ilustriran kao ptica s ljudskom glavom. Ba je slobodno napuštao grobnicu danju, ali je svaku večer morao boraviti unutar mumije. On je putovao u podzemni svijet gdje se ujedinjavao s ka, a zajedno bi sačinjavali akh , odnosno fizičko tijelo .

Prije nego bi mumija bila položena u grob obilježavala se ceremonija pod nazivom Otvaranje usta. Obred je označavao povrat sposobnosti govora, vida i ostalih čula te bi ga obavljao sin ili nasljednik umrle osobe, a u slučaju kralja njegov prijestolonasljednik. U drugoj ceremoniji , Vaganje srca , srce umrlog bi suprotstavljali Peru istine, a ono je metaforički označavalo *maat*, odnosno smisao za pravdu i red u svemiru. Egipćani su vjerovali kako je upravo srce tjelesni

organ u kojemu se nalazi um, te kako um prenosi zapovjedi ostalim dijelovima tijela preko krvotoka .

2.2. EGIPATSKA BOŽANSTVA I POSTANAK SVIJETA

2.2.1. Tumačenje stvaranja svijeta iz Heliopolisa

Mitovi stvaranja bave se trenutkom nastanka svemira. Prvotni zapisi nađeni su u Tekstovima piramida iz razdoblja Starog kraljevstva . Priča o Heliopolisu , Gradu Sunca , nastala je oko 3000.pr.Kr. , te je jedna o najznačajnijih egipatskih teorija o stvaranju svijeta.

Na samome početku, postojala je voda kao bezgranični prostor nazvan Nun , koji postoji i danas na rubovima svijeta, a jednog dana će se vratiti , uništavajući sve pred sobom pa će samim time započeti novi ciklus stvaranja . Zatim je nastao samostvoreni bog, zvan Aton, odnosno Cjelovitost . On se izdigao izad vode i stvorio humak kako bi mogao stajati. Takvo razmišljanje proizlazi iz činjenice da su ljudi bili navikli na susretanje plodnih otočića nakon što bi se Nil povukao, a to im je ujedno davalo ideju za izgradnju prvih piramida.

Budući da je Aton posjedovao moć , on je stvorio i druga božanstva . Iz svog sjemena je stvorio dva djeteta , što bi sugeriralo na ideju žene koja je bila sadržana u njemu. Drugo rješenje sugeriralo je kako je iz sebe kihanjem izbacio boga Šua i ispljunio božicu Tefnut. Šu je bio bog zraka što nam govori i sam korijen te riječi koja znači „prazan“ . Njegova sestra Tefnut označavala je „vlažan zrak“ . Za njihov odgoj brinuo se Nun, velika vodena površina, a čuvalo ih je Atonovo oko koje je on mogao odvojiti od svoga tijela. Iz braka Šu i Tefnut rođena su dva nova božanstva – božica Nut koja je vladala nebom i Geb , bog zemlje. Zatim se rađaju njihova djeca, Oziris i Set, te njihove supruge Izida i Nefis. Svih devet bogova, koji se zajedničkim imenom zovu heliopolitska eneada potječe od Nuta, iako je Horus rođen u sljedećoj generaciji iz braka Ozirisa i Izide.

2.2.2 Tumačenje stvaranja svijeta iz Hermopolisa

Hermopolis je grčki naziv za grad smješten u Gornjem Egiptu , odnosno današnji Ashmunein. Kultno božanstvo toga grada bio je bog mudrosti Tot za kojega se vjerovalo da je Egipćanima podario pismo, hijeroglif. Teorija o stvaranju svijeta govori o tome kako su prije svega bile vode bez oblika , a iz nje su proizašla četiri bića i njihove ženske kopije.

Bile su to Nun i Nunet, praiskonske vode; Heh i Hehet, za čija se imena mislilo da znače beskonačnost, iako se, također, spominjalo da zapravo znače silu poplave svojstvenu vodama; Kek i Keket, tmina; i Amon i Amonet, čija imena imaju nekoliko značenja: skrivenost, neviđena energija , zrak ili vjetar. Ovih osam božanstava bilo je poznato pod imenom Ogdoada ili osam iz Hermopolisa. (Barnett 2000, 56)

Ovdje uočavamo razliku između poimanja Nuna u heliopolitskom mitu gdje je ono obilježavalo sveobuhvatnu vodenu tvar dok je u hermopolitskom poimanju , Nun jedan element koji je sadržan u cjelokupnoj pravevremenskoj tvari.

Bogovi su prikazani sa žabljim glavama , a božice sa zmijskim . Što se tiče ostalih božanstava, jedino je Amon imao moć da izazove kretanja koja su potaknula daljnje stvaranje svijeta iz tamnih voda tvoreći svemirsko jaje. On je kao nepoznata, skrivena sila imao ulogu stvoritelja naročito u Tebi koja je kasnije postala glavno religiozno središte.

U pojedinim verzijama priče, svemirsko je jaje snijela guska, praiskonski duh, čiji je krik bio prvi zvuk. Upravo je to verzija lokalne priče o bogu Totu koji je u obliku ibisa sletio na humak noseći jaje te se iz njega izlegao Ra u obliku ptice svjetla.

.

2.2.3. Tumačenje stvaranja svijeta iz Memfisa

Na samoj delti Nila izgrađen je grad Memfis s ciljem ostvarenja regionalnog i političkog središta. Ondje se štovao kult božanstva Ptah koji je kao vrhovni izumitelj bio povezan s Tatenenom, odnosno praiskonskim humkom. Začet je na isti način kao i Aton, međutim, on nije jedan od elemenata u stvaranju humka , već sam humak.

Njegova važnost se s vremenom počela gubiti, pa se sve više usmjeravalo prema ideji *shabaka* kamena na kojemu se nalazio prijepis sadržaja teksta nastalog mnogo ranije. Ondje se naglašava um kao praiskonski princip stvaranja svijeta .

Ptah, stvoritelj svijeta, istovremeno je bio i Nun. Od njega potiče Eneada, skup devet bogova iz Heliopolisa koji su nastali iz njegova srca i jezika. Za Egipćane, srce je imalo ulogu misaonog procesa. U njemu su se stvarale ideje . Jezik je bio zadužen za govor , dajući naredbe po kojima se djelovalo. Ptah je stvorio i Atona, prvog boga heliopolitskog sustava . Nakon što je stvorio ostala božanstva, rasporedio ih je po njihovim središtima . Osim fizičkog svijeta, unio je moralni red te politički sustav u obliku *noma* ili okruga.

2.2.4. Stvaranje ljudskog roda

I dok su se prethodne teorije bavile stvaranjem svijeta, bog Knum se pozabavio stvaranjem ljudi. Oslikavan je s glavom ovna, čiji su rogovi bili u vodoravnom položaju što je aludiralo na plodnost u životinjskom svijetu. Njegovo središte nalazilo se u Elefantinu kod Asuana, gdje je živio i Hapi, bog godišnjih poplava. Knuma smatraju zaslužnim za napredak i nastanak ljudskog roda.

Natpisi ukazuju na to kako je stvorio ljudski kostur, tijelo, kožu i unutarnje organe. On je objedinio animalističku energiju spojivši je s kreativnošću i plodnošću. S vremenom su se mitovi mijenjali, kao i božanstva, a u nekim ranijim verzijama, priče su bile drugačije oblikovane, iako su sve imale jednu svrhu, opisati jedinstveni trenutak početka.

2.3. MIT O OZIRISU

Jedan od mitova koji se prožimao stoljećima te gubio ili dobivao na važnosti jest mit o Ozirisu. Priče su objedinjene i utkane u egipatsku religiju i misaone dualističke procese: poimanja smrti i ponovnog rađanja. Znanstvenici su uspjeli sakupiti zapise iz različitih izvora koja pripadaju različitim dobima nastanka, uključujući i Tekstove iz piramida. Zbog toga postoji nekoliko različitih verzija mita.

Iako prvi tragovi o njegovom postojanju datiraju iz sredine 3.st.pr.Kr., postoje pretpostavke kako je Oziris prvotno bio bog vegetacije, klijanja i rasta. Ugled je stekao na temelju „Ozirisovih gredica“. Nakana je bila istaknuti kako se rast obnavlja neprestano i to iz mrtvog sjemena, što je upućivalo na vjerovanje o ponovno rađanju i izlasku mrtvih iz podzemnog svijeta.

Vlada mišljenje kako je Oziris rođen u Rozeti pokraj Memfisa. Vjerovalo se kako je ondje ulaz u podzemni svijet, a njega se štovalo kao vladara nad umrlima i pokopanima. Imao je dvije sestre, Izidu i Neftis, te brata Seta. Daljnja tumačenja nalažu kako su se Oziris i Izida zavoljeli u utrobi majke. Kasnije su se vjenčali, a upravo iz toga nalaže često sklapanje kraljevskih brakova između brata i sestre. Nasljeđivši svog oca Geba, Oziris i Izida su vladali zlatnim razdobljem o kojemu se često govori u mitološkim zapisima.

To mirno razdoblje, okončano je nakon što je Set ubio svog starijeg brata uzevši vlast. Ozirisova sestra i žena Izida, čarolijom je očuvala njegovo tijelo od propadanja. Na trenutak ga je uspjela oživjeti kako bi začela s njim sina Horusa. Oziris je postao vladar podzemlja i prvi primjer kako je vješto očuvanom tijelu osiguran zagrobni život.

Kada je rodila sina, Izida ga je marno čuvala. Međutim, česti Setovi napadi su obilježili Horusov život. Kada je došlo vrijeme da svrgne svog strica (u nekim verzijama brata) dobio je naziv „Harver“, odnosno Horus stariji.

Pred sudom bogova podržan je njegov zahtjev od strane Tot , boga mudrosti i Šua, boga zraka dok je vrhovni bog sunca - Ra, prekinio tijekom rasprave ustvrdivši kako Set ima veliku snagu koja mu daje prednost.

Nakon nekoliko zasjedanja odlučeno je da se obojica pretvore u vodenkonje i ostanu pod vodom tri mjeseca . Izida nije mogla suzdržati brigu za svoga sina. Stoga je harpunom izvadila Seta koji ju je molio za milost. Saznavši za ponašanje svoje majke, Horus ju je ubio, odrezavši joj glavu. Tada ga je Ra odlučio kazniti . Usnulog, u oazi ga je našao Set, iskopavši mu oba oka. U drugoj verziji , Horusu je ukradeno lijevo oko , međutim u obje priče , on biva iscjeljen.

Problem je riješen nakon što je Ra, na nagovor Tota, pisao Ozirisu u podzemnom svijetu te mu dodjeli punu kraljevsku titulu. Njih dvojicu se često zamišljalo kao „duše blizanaca“ od kojih jedan predstavlja svjetlo , a drugi tminu.

Oziris je uvjerio bogove u svoju snagu, naglašavajući kako će na kraju svatko od njih doći na zapadni obzor baš poput zalaska sunca. Tada su bogovi jednoglasno odlučili kako je Horus nasljednik svoga oca dok je Setu dodjeljeno nebo kako bi mogao bučno uživati u gromovima i olujama.

Kult boga Ozirisa povezan je s dolaskom novoga kralja na vlast. Njegova popularnost bivala je sve veća jer im je on postao pristupačniji od udaljenog boga sunca koji je bio privilegija kralja i svećenstva.

2.4. TEKSTOVI PIRAMIDA

Egipatska posmrtna literatura ili drugim nazivom Knjiga mrtvih, obuhvaća razdoblje od nekoliko tisuća godina. Najstariju literaturu pripada Starom kraljevstvu za vrijeme vladavine 5. i 6. dinastije. Pisana je hijeroglifima i utisnuta na zidove piramida.

Tekstove možemo raspodijeliti na pet osnovnih vrsta. Prvi su dramski tekstovi , koji su u formi govora i propisnog djelovanja , zatim mitološke priče i aluzije, potom litanije u obliku stihova ili strofa. Četvrtu kategoriju čine Tekstovi piramida ili glorifikacije, a posljednju magijski tekstovi.

2.5. TEKSTOVI SARKOFAGA

Tekstovi piramida započeli su se pisati u grobnicama visokih državnih službenika, nakon Starog kraljevstva. Nakon toga, počinju se oslikavati stranice mrtvačkog kovčega pojednostavljenim pismom pa ih iz tog razloga nazivamo Tekstovi sarkofaga. Zapisivani su i na maskama mumija, ali i na zidovima pojedinih grobnica. Neki dijelovi Knjige mrtvih prepisivani su i korišteni u kasnijim razdobljima, pa sve do 200. godine naše ere.

2.6. KNJIGA MRTVIH – „KNJIGA ZA POKOJNIKA“

U Novom kraljevstvu , Dolini kraljeva, počinju se graditi nove grobnice u kojima se pojavljuju tekstovi koje mi nazivamo Knjiga mrtvih. Tekstovi pisani na papirusima te su često bili bogato ilustrirani. Osim navedenih elemenata u njoj su sadržani prizori Podzemnog svijeta : borba i pobjeda protiv demona, vaganje duše i negativno priznanje.

Izvorni naziv knjige bio je „Knjiga mrtve osobe“ , a originalni egipatski *Pert em hru* . Ona sadrži skoro 200 poglavlja ili odjeljaka , ali usprkos tome nije cjelovita. U tekstovima se navodi kako bi duša pokojnika putovala Podzemnim svijetom koji je bio pun opasnosti. Zato su putnici imali molitve u obliku pisane riječi.

Egiptolozi su „knjigu za pokojnika“ primjenjivali za čarolije koje su polagane u grob uz mrtvu osobu. Na taj način bi se preminuloj osobi olakšao ulazak u zagrobni život . U njoj se nalazilo oko 200 čarolija , a one se nikada nisu upotrebljavale zajedno već je sve ovisilo o tome tko naručuje „knjigu“ , za koga te o novčanom iznosu.

Tekstovi su najčešće ispisivani na papirusu, no mogli su se nalaziti i na kovčezima, zidovima grobnica , platnu ili pergamentu. Tekstovi u „knjigama za pokojnika“ prvotno su postojali kao

„tekstovi piramida“ . S vremenom je ukop postao dostupan sve većem broju ljudi, a obredi su postajali sve više složeni.

U razdoblju Srednjega kraljevstva sve više se počeo koristiti novi ceremonijalni oblik , danas poznat pod imenom „tekstovi na kovčezima“ koji su opisivali dvije vrste zagrobnog života: pokojni odlaze na nebo kod boga Ra, ili u podzemni svijet boga Ozirisa. Također, s unutarnje strane bila je oslikana mapa, kako bi se umrlome olakšao put.

Tijekom doba Novog kraljevstva, Oziris postaje sudac mrtvih. Tijekom zagrobnog života, na „polju trske“ umrli će trebati izvršavati radove, a u njima će ga mijenjati *shabti* figurice. Čarolije su stoga bile potrebne kako bi se one oživjele, ali i kako bi se očuvalo tijelo .

Zasigurno kako je izrada tekstova za „knjigu pokojnika“ bila vrlo unosan posao za pisare i crtače. Različite osobe su izrađivale vinjete i tekstove te ih kasnije spajale u cjelinu svitka. Zbog starosti tekstova koji su prepisivani, često su se znale dogoditi pogreške, a pojedini dijelovi bi bili izostavljeni jer su ilustracije izađivane prije te bi se time zauzela većina prostora. Knjige su se naručivale po narudžbi , a ime umrle osobe bi bilo uklopljeno u sadržaj iskazanih čarolija.

Jedno od najpoznatijih poglavlja jest 125. U njemu se opisuje sudbena dvorana u kojoj predsjedava Oziris , uz pomoć božice Maat koja pazi da sve bude provedeno u skladu sa zakonima čitavog Univerzuma. Nakon ulaska u prostoriju , umrli bi morao stati pred četrdeset i dva sudca i pobijati redom sve grijeha kao što su ubojstvo, laganje, gramzivost itd.

Znanstvenici su ovo suđenje nazvali „negativnim priznanjem“ jer se od umrlog tražilo da pobija svoje grijeha , a da pri tome ne navodi dobra djela. Zatim bi se na vagu stavilo srce umrlog s jedne strane, a pero božice Maat s druge . Ono je ujedno simboliziralo pravdu. Brigu o vaganju vodio je Anubis, a presude je zapisivao bog Tot. Ako umrli nije uspio uravnotežiti srce s perom, čudovište Ammit bi ga progutalo.

3. GRČKA RELIGIJA

Mitovi i bogovi drevne Grčke i danas su dio zapadne kulture, a s vremenom su postali inspiracija mnogim slikarima , kiparima, književnicima te glazbenim umjetnicima. Današnji čovjek s divljenjem promatra veličanstvo bogova toga doba. Međutim, ono što čuje o njima, ne nalazi na pretjerano religiozan ton. Oni nisu nemorlani , ali su opisani na pretjerano prirodan način.

Mitovi su ponekad povezani s ranim religioznim ili društvenim zbivanjima . Porijeklo im je najčešće nepoznato zbog njihove davne prošlosti nastanka. Prenosili su se usmenim putem, s generacije na generaciju. Nama su postali poznati onoga trenutka kada su zapisani i u verzijama koje su opstale.

Vjervanja ljudi u prapovijesti donekle rasvjetljavaju arheološki tragovi. Stoga, možemo reći kako se vodila velika briga o ukopu preminulih čemu svjedoče grobovi nađeni na Cikladskim otocima. Baš kao i u Egiptu, okruživalo ih se osobnim predmetima za koje se vjerovalo da će im pomoći u životu nakon smrti. Najveći broj materijalnih dokaza nađen je na Kreti uključujući i ženske figurice koje ukazuju na štovanje različitih božica.

Naglasak je bio na štovanju prirode, planinskih vrhova, a naročito masline. Bogovi su živjeli na Olimpu , a većina ih je vodila neobični obiteljski život. Svaki od njih , pokrivaio je drugačiju sferu moći nad ljudskim životima. Vrhovni bog neba , Zeus, podrijetlo svojeg imena vuče iz indoeuropskog područja jer su ondašnji stanovnici Grčke bili u doticaju s drevnim civilizacijama prednje Azije. Možemo reći kako je tada vladala velika religiozna tolerancija jer su nova plemena prihvaćala božanstva tih područja , ali i unosila svoja. Oni su se upoznavali s već postojećim svetištima , te je bilo od iznimne važnosti uspostaviti nadzor nad grupom pridošlica.

Kada je olimpijski sustav jednom bio utemeljen dijeljen je među grupacijama unutar Grčke. Lokalna mjesta koja su imala posebno značenje, postala su dostupna svima, a velika svetišta i danas zadivljuju posjetitelje svojom ljepotom. Među najistaknutijima bilo je ono u Delfima ,

prvotno posvećeno Geji, majci zemlje , a kasnije Apolonu te u novije vrijeme Dionizu. Upravo su ondje svećenici odlazili po savjete glede prihvaćanja stranih kultova.

U nekolicini mitova, spominje se Delfsko proročanstvo božice Pitije koja je proricala budućnost. Svaki od gradova imao je svoj kult od kojih su pojedini dosegli opći značaj s višim oblikom štovanja.

Od velikog značaja bilo je veličanje boga Dioniza koji je bio bog vegetacije, vinove loze i stabala. O njemu su nastali mitovi koji su se vezivali za proslave u kojima su nazočile žene. One bi odlazile u planine, napuštajući privremeno svoje muževe i obaveze . Svetkovine bi se obilježavala plesom, a slavilo se ono što je ljudima u tom trenutku bilo važno. Bogovima su se prinostili darovi , te bi im se moglo obratiti za pomoć ili ozdravljenje. Pojedini analitičari govore o promjenama u grčkom načinu razmišljanja iz mythosa prema logosu , naglašavajući kako je to bio dugotrajan proces .

Većina poznatih činjenica i mitova dolazi od pisaca koji su živjeli u 9. i 8. st.pr.Kr. Spoznaje bivaju prepričane kroz događaje i prizore . Malo je onih koji se bave stvaranjem svijeta. Kog Grka je bivala prirodna sklonost oblikovanja bogova nalik ljudima u što ljepšem obliku. Teorija koja se bavi početkom , didaktički je ep pjesnika Hezioda iz Beocije, zvan *Theogony* , ili Stvaranje bogova. U njoj se govori o rađanju boga Zeusa i „svete rase bogova“. On sažima određen broj mitova koji se bavi tom temom pa i one iz drugih kultura.

Na početku pijaše Kaos, kaže Heziod, ne misleći pritom na zbrku već jednu vrstu zjapeće praznine. Zatim dođoše Geja ili Ge (zemlja) i Tartar (mračno mjesto ispod zemlje) iza kojih je slijedio Eros (ljubav). Zatim Noć i Erebus (tama) izadoše iz Kaosa . Noć je rodila Dan i Eter (zrak iznad nas), nakon što ih je začela s Erebusom uz pomoć Erosove moći. Nakon toga, sama bez pomoći partnera, Geja rodi Urana (nebo) sebi ravna i svog tješitelja , te onoga koji će budućim bogovima omogućiti mjesto stanovanja. Nakon toga rodi planine i more. Zatim, sa suprugom kojeg je sama stvorila Uranom, začela i rodi Oceana. Ime se Ocean nije odnosilo na veliko more, već široku rijeku koju su Grci zamišljali u neprestanom tijeku oko njihove percepcije zemlje kao ravnog koluta ispod kojega su ležali tajanstveni krajevi. (Barnett 2000, 142)

Njihova djeca, titani, ne spominju se često u mitovima. U kasnijim pričama, Geja je također rodila tri Kiklopa , čudovišta s jednim okruglim okom na čelu i tri storuka sina s pedeset glava – Kotoa, Gija i Brijarija.

3.1. OLIMPIJSKI BOGOVI

U grčkoj književnosti neizostavno je prisutstvo bogova s Olimpa. U Homerovim epovima „Ilijadi“ i „Odiseji“ on dopušta božanstvima da ulaze u živote junaka. U pred-homerskom razdoblju religija stavlja naglasak na ženu. Djeca su stavljena na stranu majke, a otac im biva poput stranca s kojim nemaju ništa zajedničko. Kasnije, u Zeusovom carstvu, djeca su izričito očeva. Međutim, pojedini mitovi svoje korijene vuku iz davne prošlosti. To je primjerice priča o Titanima, koji su svrgnuti od strane olimpijski bogovi i bivaju zatvoreni u dubinu Zemlje .

3.1.1. Zeus

Sam korijen Zeusova imena ukazuje na rane oblike riječi „dies“, odnosno „dan“ ili „blistav“ . Homer ga je prozvaao „ocem bogova i ljudi“ , a posjeduje munju i gromovu strijelu kojom uništava Titane što i nije neuobičajeno za boga neba i vremena. Osim toga, prepoznatljiv je i po *aegisu* , odnosno odjevnom predmetu u obliku resa koji bi nosio kao zaštitu od vremenskih nepogoda. Kada je učvrstio svoj položaj, smjestio se na Olimpovom najvišem vrhu.

Njegov lik su vjerojatno osmislili ljudi, kojim je hijerarhija bila prirodna stvar. Izašao je iz borbe kao pobjenik i konačni vladar svijeta. Kako ne bi dolazilo do njegova svrgnuća, vladavinu je podijelo s braćom, stvarajući obiteljsko ozračje. Sva trojica su vladala Olimpom , međutim bacali su kocke oko vlasti zbog ostalih područja. Tako je Zeusu pripalo nebo, Podjedonu more , a Hadu podzemni svijet.

Nakon toga, Zeus se mogao posvetiti proširenju obitelji. Mnogi nisu odobravali njegove veze koje su kršile sve norme i običaje, potičući incest , a kršeći monogamiju. Ženska božanstva često su znala biti podčinjena. Nakon nekoliko propalih brakova, vrhovni se bog smirio u trajnom braku sa suprugom božanskog podrijetla dok su mu kasnije ljubavnice bile ljudskog.

Njegova prva žena, Metida bila je božica mudrosti. Proročanstvo je govorilo kako će bilo koji od sinova iz tog braka, svrgnuti svog oca s prijestolja. Zbog toga je Zeus progutao svoju ženu, a mudrost mu je to postala urođena osobina. Nedugo nakon toga, iz njegove glave iskočila je kćer ratnica, Atena.

U jednom trenutku vrhovni bog ženi se svojom sestrom Demetrom, međutim nakon niza propalih brakova koji su svemu prethodili sklapa trajni brak s Herom koja mu također biva sestrom.

Za Zeusa se vjerovalo kako vlada pravično iako je uvijek imao problema s ljudima. Heziodova tumačenja ne govore kako je nastalo čovječanstvo. Muškarci su jednostavno već postojali, ali ne i žene. Međutim, iz drugih izvora proizlazi mit o Prometeju, polubogu koji je od glinenih figura napravio prve ljude, te im je potom Atena udahнула život. Podarivši čovječanstvu vatru koja mu je bila uskraćena, na sebe je navukao bijes Zeusa koji je iz osвете stvarao ženjski rod.

Nagovorivši Hefesa da od gline oblikuje ženu, bogovi su joj dali ljepotu, šarm, lukovost i nevjerovnost, pa su je iz tih razloga nazvali Pandora, drugim riječima „svi darovi“. Na zemlju je poslana kod Prometejeva brata Epimeteja, s vrcem koji je sadržavao sva zla ovoga svijeta. Vođena znatiželjom, Pandora je otvorila vrc te tako oslobodila njegov sadržaj, a pod poklopcem je ostala samo Nada.

Unatoč karakternoj razlici, svi bogovi imaju istu narav. Oni su ti koji određuju čovjekvu sudbinu. Oni postoje oduvijek, iako mitovi tvrde kako su ipak jednom rođeni. Za razliku od drugih naroda koji su svoje bogove prikazivali kao stare ili štoviše prastare Grci su svoje prikazivali u cvijetu mladosti. Uz to dolazila je i neizmjerne ljepota, visina i stas. Za njih je starost predstavljala stanje osiromašenja i zatamnjenja prirode. Tjelesni prirodni oblik ukomponiran s moći i znanjem, stvara svojstva zbog kojih su oni sretni.

Njihovo boravište jest u vječnom sjaju, a oskudica i patnja su im nepoznanica. Navika nam je misliti kako se bogovi jedino bave čovjekom i njegovom nevoljom, ali koliko god to bila istina, oni će se uvijek vraćati natrag u veličanstveni spokoj. Oni znaju da su svi jednako plemeniti rod. Iako su se uzdignuli iznad nas, njihova bit je srodna čovječjoj. Znaju i mogu puno više učiniti nego ljudi, no ipak, dijele istu strast i sklonosti.

Stanovnici neba su sazđani od plemenitijih tvari, oni ne jedu kruh i ne piju vino kao smrtnici, pa upravo zbog toga, kako se navodi u Ilijadi : njihovim Źilama ne teče krv, nego tekićina nebesko – vjećnog elemnta (Ilijada 5, 339) (Otto 2004 , 178)

Nisu oduvijek bogovi Źivjeli na nebu. Postojala je ranija epoha koja je ukazivala kako su Źivjeli na zemlji, među stablima , pećinama ,rijekama ... Oni su bili puno bliŹi ljudima nego stanovnici eterske daljine. Najćešće su se pojavljivali u Źivotnjskim oblicima što nam potvrđuje i mit o Zeusu gdje se pojavljuje kao bik , Posejdon kao konj , a Źene bliske Heri kao krave ili medvjedice.

Predhomersko razdoblje ukljućivalo je velik krug boŹanstava koji su morali biti opće priznati . Stoga moŹemo reći kako je grćka religija koju mi poznajemo, tvorevina epohe prije Homera. Međutim, malobrojna odabrana boŹanstva ćija svetost je neupitna tvore religiju u pravom smislu te rijeći. Druga su ogranićena na pojedina podrućja i pripadaju starijem vjerovanju , a sama pomisao na smrt ih je uŹasavala. Olimpijski bogovi se pak nisu ustrućavali dotaknuti leš iako im je pojam smrti bio odbojan.

Homerska religija poznavala je tu oblast , ali je povućena jasna paralela između dva svijeta. Mrtvi nisu iskljućeni iz svjetonazora, nego su stavljeni na novo mjesto. Had, gospodar podzemlja, često je nazivan „SnaŹni“ ili „, Nepobjedivi“ . Stanovnici njegova carstva, posve su odvojeni i do njih ne dopiru nikakve molitve i niti jedna Źrtva . Jedino što je ondje Źivuće jest uspomena.

IstraŹivanje pretpovijesnih religija uspoređuje Grćku s bilo kojom drugom religijom primitivne zajednice. Tako je duhovnost proizlašla iz ćarobnjaštva, a strah od mrtvih bio je glavni okidać za paljenje leševa od strane nadŹivjelih, kako bi se što brŹe oslobodili smrti. To je u jednu ruku bio i ćin samoobrane jer kultura koja je proŹeta strahom umirućih ćini to iz oćaja. Oni ostaju samo dio nekadašnjeg Źivota jer individualni Źivot ne piše nikakvu znaćajnu povijest.

3.1.2. Atena

Djevičanska božica čije postojanje pratimo još iz pretpovijesnog doba. U potpunosti nezainteresirana za ljubav, njen lik odaje naoružanu ženu, čije je tijelo prekriveno štitom (aegisom), pored koje se najčešće nalazi koplje. Sama Atena je mnogo više od same božice bitke, ona simbolizira borbu protiv divljih duhova. Mit nam govori kako upravo ona predstavlja snagu čina koji nipošto nije samo ratnički.

Ona je prepoznatljiva po svome djelovanju, što se očituje u pjesništvu te likovnoj umjetnosti. Primjer za to je Heraklo koji je rješavajući zadatke uz Ateninu pomoć, utkao je put k bogovima, ali i Odisej u kojemu je pobudila oštroumnost savjetujući ga.

Epovi pojedinim bogovima daju epitete koji obilježavaju njihovu bit. Heru se dovodilo u vezu s kravama u čijem je liku i sama nekad bila predočena zbog velikog pogleda, ali i njene majčinske figure. Atenina svojstvena životinja bila je sova koja je opisana kao pravedna, mudra životinja. Karakterizirale su je svijetle, prodorne oči, te u borbi ne bi puštala svoj plijen.

Prvotno predstavljena kao boginja rata, mudrosti, pa i blizine, upravo zbog toga što vodi svoje junake. Pojavljuje se kao prosvjetljenje ili nadahnuće koje je potrebno za pobjednički pothvat. Međutim, ona ne poznaje sanjarenje i požudu. Strast i ljubav zamjenjeni su drugim oblikom brige, a njena se privrženost može opisati kao prijateljstvo muškarca s muškarcem. Atena zapravo nikad nije imala majku nego je u potpunosti pripadala samo ocu. Upravo zato što je ženskog spola, vjeruje se kako za to postoji poseban razlog. Kao božica vodila je junake koji su joj se pokorili bez pogovora, što možda ne bi bio slučaj da je u pitanju muškarac, pa makar to bio i bog. Ona na taj način prevladava barbarstvo, kroz svoj ljepotu i plemenitost.

3.1.3. Apolon

Apolon, jedan od najvažnijih bogova grčke religije. Bog pjesništva, glazbe i kreativne umjetnosti koji je bio Zeusov sin. Njegova sestra Artemida, božica lova bila mu je u mnogo tome slična. Apolonovo svetište nalazilo se u Delfima , a mit govori kako je nedugo nakon svoga rođenja otišao ondje, ne bi li ubio zmiju ženskog roda zvanu Piton.

Najčešće prikazan kao lijep mladić, često je imao posla s običnim smrtnicama, iako mu je , kao njegovoj sestri, svojevrsno nešto tajnovito , nedostupno , daleko. Ovdje se ne govori samo o prostornoj daljini, već se ukazuje na nešto otmjeno, dostojno, duhovno. Od samog početka, Apolon je štovan kao iscjelitelj . Njegovo duhovno stanje razlučivanja, prihvaća tamniju zbilju i nudi izbavljenje od prokletstva jer je upravo on bio božanstvo najbliže Zeusu . Primjer za to je Orest, koji je očišćen Apolonovim djelovanjem, iako je ubio svoju majku. Na taj način on nas vodi k spoznaji uzvišenosti duha , pa upravo taj duh je zaslužan za stvaranje glazbe.

Često prikazivan s lirom i lukom, ali i pticama – labudovima, vranama, strvinarima (koje su vidovnjaci koristili kao amajlije) , dobivamo dojam kako je Apolon živio glazbu. Drugi motiv uz koji ga se vezuje jest luk Upravo ovdje isčitavamo tu osebnju daljinu jer se strijela odašilje u tajnosti, leteći prema svome cilju. Povezanost luka i lire koji su međusobno naizgled oprečni simboli očituje se u tome da su oboje izrađeni od životinjskih crijeva. Na dodir , trzaj luka daje isti zvuk, baš poput struna glazbala, povezujući na taj način umjeće glazbe i strijeljanja.

3.1.4. Afrodita

Za božicu ljubavi koja svoje korijene vuće s Istoka , možemo reći kako ipak karakterno pripada grčkoj mitologiji jer s vremenom dobiva sasvim drugačiji lik i smisao. Kako nalaže Ilijada, Afrodita je bila kći Zeusa i Dione , međutim druga priča , Heziodova nalaže kako se njeno podrijetlo vezuje s kozmičkim stvaranjem o „Nebu“ i „Zemlji“.

Rođena iz morske pjene kod Cipra od davnina je štovana kao božica mora i plovidbe, međutim u drugačije smislu od Posejdona i drugih vladara tog podneblja . Zbog toga su je štovali mnogi lučki gradovi. Prozvala se i „Boginjom cvijeća“, naročito ruža, a proljeće je bilo njeno godišnje doba.

Često su je znali njen ljubavni žar uspoređivati s cvatom dunja i morganja. Imala je veliku utjecan na ljubavne užitke životinja i ljudi, te su se njenoj moći mogle oduprijeti samo tri boginje : Atena, Artemida i Hestija .

Smisao njenog bitka ne očituje se u bračnim zajednicama , niti je ona ikad bila božica braka poput Here. Naglasak se stavlja na žudnju koja može razoriti savezništva i najveću vjernost. Nemilosrdna postaje kada joj se netko pokušava oduprijeti. Njezini miljenici su bili muškarc, a zbog njenog utjecaja žensko često prevlada nad muškim svojstvima. Jedan od njih bio je i Paris , lijepi svirač lire i plesač koji je osvojio Helenu te na taj način započeo Trojanski rat.

O njenim darovima se govori u svim dobima, od kojih prednjače ljepota i draž. Sama Afrodita je najljepša žena, ali ne mladenačko poput Artemide. Aludira na strast, vječnu novu i blaženu, pa se u likovnoj umjetnosti njena ljubav prikazuje tjelesno . Međutim, zbog nje ljudska srca kucaju jedno za drugo, a u velikim svjetskim događajima ona uspostavlja sklad i jedinstvo. Baš kao što je nekada „Nebo“ obgrilo „Zemlju“ tako je i Afrodita spremna unijeti svjetski mir.

3.2. Junaci

Baš poput bogova , Grčke pokrajine štovale su i svoje junake od kojih su pojedini poticali iz uglednih obitelji. Njihovi podvizi utkali su se u lokalnu tradiciju nadodajući priče s koljena na koljeno. Božanstva su bila dio života junaka, ponekad čak i u ulozi roditelja .Ponekad je njihovo podrijetlo nejasno . Pojedini su kao mladi ljudi napuštali svoje domove te se borili protiv

čudovišta. Mit je otkrivao njihov karakter , a nakon avantura najčešće bi se obiteljski skrasili. Slikari su zbog same zanimljivosti priča bili u mogućnosti nacrtati samo jedan prizor da bi djelo bilo prepoznatljivo. Junaci su najčešće ratnici, a vrijeme događanja je nije točno definirano, iako znamo da se odvija u prošlosti.

Heziod opisuje starosno razdoblje muškarca. Junaci pripadaju četvrtom od pet razdoblja. Prvo je zlatna rasa koja je živjela sretno, zatim srebrna rasa koju je Zeus sakrio u podzemni svijet, zatim brončana rasa koju su tvorili ratnici. Četvrto razdoblje jest razdoblje junaka nalik bogovima koji su savjete proročanstava tumačili krivo jer nisu znali svoje podrijetlo . Peto razdoblje je željezno u kojem članovi veličaju zlo, a preziru dobrotu.

3.3. Heraklo

Jedan od junaka bio je Heraklo (Herkul prema latinskom) . On je jedan od najvažnijih i najranijih božanstava koji je nakon smrti otišao živjeti na Olimp. On posjeduje divlju narav, snagu , apetit, brutalnost, ali je također spreman priznati greške i isticati ideale. Osim toga, on je ušao u podzemni svijet i vratio se nazad. Rođen od smrtnice Alkmene i Zeusa , od malih nogu posjedovao je nevjerojatnu snagu. Hera, Zeusova žena , zaslijepljena ljubomorom utjecala je na Heraklov život. Nakon što je oženio kćer kralja Tebe, Megaru , Hera ga je pogodila napadom ludila te je zbog toga pobio cijelu svoju obitelj. Onečišćen, Heraklo napušta Tebu i odlazi u Mikenu gdje se treba podčiniti kralju Euristeju koju ma daje dvanaest poslova koje mora izvršiti.

Prvi zadatak mu je bio donijeti kožu nemejskog lava koja nije smjela biti probušena niti jednim oružjem. Heraklo je zadavio lava rukama, a kožu mu oderao vlastitim pandžama. Zatim, u drugom zadatku je morao uništiti Hidru iz Lerne, vodeno čudovište s mnogo glava koje je živjelo u močvari. U idućem zadatku je morao živa uhvatiti i donijeti erimantinskog vepra . Uspio ga je stjerati u dubog snijeg , svezao ga je i donio na ramenu. Nakon toga je morao uhvatiti vrlo brzu cerinejsku košutu sa zlatnim rošćićima. Peti zadatak se odnosio na simfalske ptice koje su se

namnožile na obalama jezera. Vjerovalo se kako imaju metalna krila i pandže te da se hrane ljudima i životinjama. Heraklo ih je ubio jednu po jednu potjeravši ih u let.

Na polovici zadataka, Heraklo je morao očistiti staje kralja Augija od blata koje se nakupljalo godinama. Kralj se složio pokloniti mu jednu desetinu stoke ako to obavi u jednom danu znajući da je to nemoguće. Heraklo tada skrene dvije rijeke, očiste staju, ali mu kralj odbije dati nagradu nakon čega ga je u kasnijem pohodu ubio. Ta priča je navodno nastala zbog kanal u Peloponezu za koje se vjerovalo kako ih je mogao napraviti samo čovjek nadprirodne snage.

Sedmi zadatak odnosio se na pobješnjelog bika s Krete kojega je Heraklo morao uhvatiti. Svladao ga je i donio kući, a Euristej ga daje Heri kao žrtvu. Ona odbije poklon te ga pusti na ravnicu Maraton. Zatim, je Heraklo morao uhvatiti konje kralja Diomeda koje je hranio ljudskim mesom. Heraklo ubija kralja, nakon čega daje njegovo meso konjima i doprema ih u Mikenu.

U idućoj priči, Heraklo biva poslan na obale kako bi dopremio zlatni pojas koji pripada Hipoliti, kraljici Amazonki. Postoje dvije verzije priče: u jednoj Hipolita daruje pojas Heraklu, u drugoj biva ubijena.

Zatim ga se šalje na zapadne rubove svijeta. U desetom je zadatku morao donijeti Gerionovu stoku. Gerion je bio div s tri glave i šest ruku u kojima je držao po jedan komad oružja. Ubivši ga, posudio je posudu boga Heliosa, Sunca, kako bi prevezao stoku. Putem je stao kako bi namjestio stupove u Gibraltarskom tjesnacu, a njegove zgode su se odvijale u današnjoj Francuskoj, Siciliji i Italiji. Nakon toga, u idućoj provjeri, morao je iz podzemnog svijeta dovesti Kerbera koji je čuvao ulaz. Imao je tri pseće glave, grivu od malih zmija na glavi i rep velike zmijurine. U pomoć mu dolaze Atena i Hermes. Heraklo ubija pseto i donosi Euristeju nakon čega on biva prestavljen te naređuje da ga se smjesta vrati u Had. Posljednji zadatak odnosio se na zlatne jabuke Hesperida po koje je bio poslan. To su bile nimfe koje su se brinule za vrt bogova. Tada mu je Prometej rekao kako nijedan smrtnik ne može ondje ući. Heraklo nagovori diva Atlasa da nabere za njega jabuke, a on će mu za uzvrat pridržati nebo na ramenima. Vrativši se s jabukama, svih 12 zadataka biva obavljeno.

4. ZAKLJUČAK

Iz svega navedenog možemo zaključiti kako su ove dvije velike civilizacije imale sustav stotine božanstava. U egipatskoj možemo primijetiti kako su mnoga od njih bila prikazana kao kombinacija životinja i ljudi. Međutim, njihova božanstva su dobivala na važnosti kako se vrijeme mijenjalo, a kultovi su odlučivali koja su od njih bitnija od drugih. Kod Grka pak nailazimo na sustav starih i novih bogova, ali i junaka. Imali su sklonost prikazivanja bogova u što ljepšem ljudskom obliku. Pojedini mitovi opisuju današnje dijelove svijeta. Obje religije na svojevrsan način opisuju nastanak svijeta, prirodu i pojave, ali i život božanstava otkrivajući njihovu narav.

Iako su različito gledale na smrt, obje religije su držale do svojih običaja. Ona se provlačila u svim sferama njihova života. Grčka religija je bila sastavljena od grčkih i orijentalnih bogova, ali za nijednoga se sa sigurnošću. Dok su egipatski bogovi u potpunosti sveti i nepogrešivi, grčki su s druge strane opisani na prirodan način. Obje civilizacije su pokapale mrtve s njihovim osobnim predmetima, iako su imale drugačije osjećaje vezane za smrt.

Međusobno različite, ali i u mnogo tome slične, ove dvije religije su nam dale uvid u prošla vremena, a svojom jedinstvenošću ostavile veliki trag u ljudskoj povijesti i vjeroispovijesti.

LITERATURA

Barnett, Mary.2000. Bogovi i mitovi staroga svijeta. Rijeka : Dušević & Kršovnik.

Budge, Ernest Alfred Wallis.2005.Egipstska religija.Split : Paralele

Massey, Gerald.2008. Egipatska knjiga mrtvih.Zagreb:CID-NOVA

Otto,Walter Friedrich.2004.Bogovi Grčke.Zagreb:Biblioteka Meta

Otto,Walter Friedrich.1998.Theophania.Zagreb: Matica hrvatska